

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเพณี โบราณสถาน
และแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ กรณีศึกษา อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา
The Development of Cultural, Traditional, and Historical Tourism
Destinations, as Well as Natural Tourist Attractions
Case study: Sung Noen District, Nakhon Ratchasima Province

พภััสสรณ์ วรภัทร์ธีระกุล*
(Paphatsorn Woraphatthirakul*)

*อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น กาญจนบุรี
Lecturer of Master of Public Administration Graduate School,
Western University Kanchanaburi, Thailand
*Corresponding author: pa.phatsorn@hotmail.com

Article history:

Received 10 August 2024

Revised 8 October 2024

Accepted 11 October 2024

SIMILARITY INDEX = 13.91

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเพณี โบราณสถาน และแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ กรณีศึกษา อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ 1.เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา มีวัฒนธรรม ประเพณี โบราณสถาน และแหล่งธรรมชาติ ที่เป็นแหล่งจะได้รับการพัฒนาและส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว 2.เพื่อศึกษาการดำเนินการ ในการพัฒนาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเพณี โบราณสถาน และแหล่งธรรมชาติ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา และ 3.เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคและแนวทางการแก้ปัญหา โดยการวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ วิธีการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากหน่วยงานภาครัฐ 15 คน และกลุ่มภาคเอกชน 5 คน รวมจำนวน 20 คน เพื่อสอบถามประเด็น การดำเนินงานในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และ สนทนากลุ่ม กับ ผู้นำชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวสำคัญอำเภอสูงเนิน 12 คน เพื่อเก็บข้อมูลสภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบัน อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา มีวัฒนธรรม ประเพณี โบราณสถาน และแหล่งธรรมชาติที่สมบูรณ์และน่าสนใจทั้งเชิงประวัติศาสตร์ที่มีความเก่าแก่ เช่น ปราสาท วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นที่ยังสืบสานไว้ เช่นประเพณีกินเข่า แหล่งธรรมชาติที่ประกอบด้วยน้ำตก ป่าหลายแห่งที่ยังสมบูรณ์จากการมีวัดป่า อยู่ในพื้นที่ทำให้เกิดการรักษาทรัพยากรธรรมชาติไว้ ท้องถิ่นและชุมชนยังคงรักษาและพยายามที่จะสืบสานอนุรักษ์ ต่อไป

2. ในการพัฒนา พบว่า มีการดำเนินการกำหนดสิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยวทั้งที่เป็นรูปธรรม สร้างและปลูกฝัง ความภาคภูมิใจและความเป็นเจ้าของร่วมกัน มีความรักและความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมภูมิ

ปัญหาและมรดกในท้องถิ่น อำนวยความสะดวกและบริการในการท่องเที่ยวในชั้นรากฐาน อาหารที่พัก ความปลอดภัย การเข้าถึงกิจกรรมการท่องเที่ยว การจัดการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน สนับสนุนการส่งเสริมความรู้ให้ประชาชนเข้าใจถึงแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญต่างๆ

3. ส่วนปัญหาของการพัฒนา พบว่า กิจกรรมส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุที่ร่วมกันดำเนินการช่วยเหลือกันเอง ในชุมชน ยังขาดความร่วมมือจากคนหนุ่มสาวในชุมชน นอกจากนั้นส่วนหน่วยงานท้องถิ่นจะไม่ค่อยมีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการดูแลและพัฒนา เพราะโบราณสถานบางแห่งเช่น วัดธรรมจักรเสมารามอยู่ภายใต้การดูแลของกรมศิลปากรอยู่แล้ว ทำให้การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อพัฒนาขาดความร่วมมือกันของชุมชน แนวทางการพัฒนา ควรจัดเวทีการประชุมให้มีการนำเสนอการขับเคลื่อนไปสู่การสร้างเครือข่ายความร่วมมือของชุมชนต่างๆ กลุ่มคน ประชาชน นักวิชาการ ปรชาญชาวบ้าน นักการเมืองท้องถิ่นและอื่นๆเพื่อร่วมกันแก้ปัญหาในพื้นที่ พร้อมกับการขับเคลื่อน การพัฒนาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเพณี โบราณสถาน และแหล่งธรรมชาติ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมาอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การพัฒนา แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเพณี โบราณสถาน แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ

ABSTRACT

Research on the development of cultural, traditional, and historical tourism destinations, as well as natural tourist attractions Case study: Sung Noen District, Nakhon Ratchasima Province, has the following objectives: 1) to study the current situation in Sung Noen District, Nakhon Ratchasima Province, regarding cultural, traditional, and historical tourism destinations, as well as natural tourist attractions that are to be developed and promoted; 2) to examine local development efforts aimed at establishing cultural, traditional, and historical tourism destinations, along with natural tourist attractions in Sung Noen District, Nakhon Ratchasima Province; and 3) to identify the problems, obstacles, and potential solutions. The research used qualitative methods, with data collected through in-depth interviews with 15 government agencies, 5 private sector organizations, and focus groups consisting of 12 community leaders.

The research found that:

1. The current situation in Sung Noen District, Nakhon Ratchasima Province, includes rich and interesting cultural, traditional, historical, and natural resources. In terms of ancient history, local culture, and traditions, these are well preserved. The natural resources, including waterfalls and extensive forests, remain intact, in part due to the presence of forest temples in the area, which contribute to the preservation of these resources.

2. The local community continues to preserve and promote these cultural and natural resources. In terms of development, efforts have been made to identify key tourist attractions in tangible forms while also fostering pride and a sense of shared ownership among residents. Initiatives to instill love and pride in local wisdom and cultural heritage are ongoing. Additionally, the community provides essential tourism services, including food,

accommodation, safety measures, and access to tourism activities. There are also opportunities for community participation in tourism management, along with support for promoting knowledge to help residents understand the significance of local tourist attractions.

3. As for the development problem, it was found that most activities are carried out by the elderly, who work together within the community. However, there is a lack of involvement from younger members of the community. Additionally, an obstacle is that local agencies play a limited role in the care and development of certain sites, as some ancient landmarks, such as Wat Thammachakra Sema Ram, are already under the care of the Fine Arts Department. This results in limited community participation and cooperation in development efforts. Development guidelines A forum should be organized to present the drive towards creating a network of cooperation among various communities, groups of people, citizens, academics, and local philosophers. Local politicians and others to work together to solve problems in the area along with driving Developing the local area to be a cultural, traditional, historical and natural tourist destination in Sung Noen District, Nakhon Ratchasima Province. continue to be sustainable.

Keywords: Development of Cultural, Traditional, and Historical Tourism Destinations, Natural Tourist Attractions

1. บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ในยุทธศาสตร์ที่ 2 ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน มีเป้าหมายการพัฒนาที่มุ่งเน้นการยกระดับ ศักยภาพของประเทศในหลายมิติ บนพื้นฐานแนวคิด 3 ประการ ได้แก่ (1) “ต่อยอดอดีต” โดยมองกลับไปทบทวนพื้นฐานทางเศรษฐกิจ อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และจุดเด่นทางทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย รวมทั้งความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบของประเทศในด้านอื่น ๆ นำมาประยุกต์ผสมผสานกับเทคโนโลยีและ นวัตกรรม เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของเศรษฐกิจและสังคมโลกสมัยใหม่ (2) “ปรับปัจจุบัน” เพื่อปูทางสู่อนาคต ผ่านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศในมิติต่าง ๆ ทั้งโครงข่ายระบบคมนาคมและขนส่ง โครงสร้างพื้นฐาน วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และดิจิทัล และการปรับสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมและบริการ อนาคตและ (3) “สร้างคุณค่าใหม่ในอนาคต” ประเด็นยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขันในด้านการท่องเที่ยวด้วยการสร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยว มีการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวหลายด้านด้วยกัน โดยรักษาการเป็นจุดหมายปลายทางที่สำคัญของการท่องเที่ยวระดับโลกที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวทุกระดับและเพิ่มสัดส่วนของนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพสูง มุ่งพัฒนาธุรกิจ ด้านการท่องเที่ยวให้มีมูลค่าสูงเพิ่มมากยิ่งขึ้น ด้วยอัตลักษณ์และวัฒนธรรมไทย และใช้ประโยชน์จากข้อมูลและ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางเศรษฐกิจและความหลากหลายของการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับทิศทางอย่างประคับประคองตลอดการท่องเที่ยวจนเกิดการท่องเที่ยวซ้ำและแนะนำต่อ ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม โดยการส่งเสริมการท่องเที่ยวและบริการด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ความคิดสร้างสรรค์และทุนทางวัฒนธรรม ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต และวัฒนธรรม เพื่อให้ การท่องเที่ยวไทยมีเรื่องราวที่เป็นเอกลักษณ์รวมถึงการผลักดันให้เมืองประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และศิลปนาการอนุรักษ์และส่งเสริมให้ก้าวสู่เมืองที่ได้รับการยอมรับในเวทีสากล อันนำไปสู่การสร้างภาพลักษณ์และการ จัดท าแผนพัฒนาเมืองและแหล่งท่องเที่ยวที่โดดเด่น พร้อมทั้งการส่งเสริมการท่องเที่ยวตามศักยภาพของพื้นที่ทั้งการท่องเที่ยววิถีชุมชน (ประกาศ ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 – 2580) (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก ; 9)

การท่องเที่ยวไทยเริ่มมีการผลักดัน และพัฒนาอย่างจริงจัง ทำให้เกิดการตื่นตัว มีการปรับตัวเข้าสู่ความเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนมากขึ้น เพื่อลดผลกระทบของปัญหาสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่เกิดขึ้น และสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวแบบวงกว้าง ยังมีคนตระหนักรู้มากเท่าไร เทรนด์การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนนี้ ก็จะส่งผลเชิงบวกและการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนยังถูกมองว่าเป็น กุญแจสำคัญในโอกาสที่จะกอบกู้โลก เสน่ห์ของการท่องเที่ยว และเศรษฐกิจให้กลับมาฟื้นตัวได้อีกครั้ง (ไทยรัฐออนไลน์ : กรกฎาคม 2567) สภาวะการณ์โลกและพฤติกรรมของผู้บริโภค อุตสาหกรรมท่องเที่ยวของไทยจึงต้องมีการปรับตัวตามกระแสโลกที่เปลี่ยนแปลงไป และวางแผนการพัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด เพื่อรักษาและพัฒนาขีดความสามารถด้านการท่องเที่ยวของประเทศ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติประเด็นการท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับการรักษาการเป็นจุดหมาย ปลายทางของการท่องเที่ยวระดับโลกจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง โดยจะต้องพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งระบบ มุ่งเน้นนักท่องเที่ยวกลุ่มคุณภาพ สร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว และมุ่งเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวในสาขาที่มีศักยภาพ แต่ยังคงรักษาจุดเด่นของประเทศ ด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม อัตลักษณ์ความเป็นไทย ตลอดจนให้คุณค่ากับสิ่งแวดล้อมไว้ได้

อำเภอสูงเนิน ปัจจุบันได้พัฒนาเป็นเมืองแห่งวัฒนธรรม ประเพณี และประวัติศาสตร์ทางท้องถิ่น อีกทั้งยังได้พัฒนาเป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยวเพื่อสอดคล้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เพื่อการกระตุ้นการท่องเที่ยวในท้องถิ่น อำเภอสูงเนินมีความพร้อมด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกอย่าง

เปรียบพร้อม และหลากหลายการเดินทาง ถนนหนทางสะดวกสบาย สามารถเดินทางไปตามแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ที่อยู่ในพื้นที่ของอำเภอสูงเนินได้อย่างง่ายดาย สถานที่ท่องเที่ยวในอำเภอสูงเนินนั้นอุดมสมบูรณ์ทั้งทางวัฒนธรรม ประเพณี ประวัติศาสตร์ โบราณสถาน และทางธรรมชาติ ซึ่งมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง มีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โบราณสถาน ประเพณี อื่นๆ มากมาย เช่น "พระพุทธรูปไสยาสน์" (พระนอน) เก้าแก่ที่สุดในประเทศ, เมืองเสมา ซึ่งเป็นเมืองโบราณสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ตลอดจนเป็นเมืองโบราณร่วมสมัยวัฒนธรรมทวารวดี และวัฒนธรรมขอม ปราสาทโนนกู่ ปราสาทเมืองแขก เป็นปราสาทวัฒนธรรมขอมสมัยโบราณ แหล่งหินตัดสูงเนิน น้ำตกวังเณร อนุสรณ์สถานสถานีรถไฟสูงเนิน และอื่นๆ อีกมากมาย โดยเฉพาะทางวัฒนธรรม และประเพณีที่โดดเด่นของการท่องเที่ยวในอำเภอสูงเนิน

ในช่วงเดือนมีนาคมของทุกๆ ปี จะมีงานประเพณีกินเขาค่ำ ถือเป็นเอกลักษณ์ของคนในชุมชน ดังนี้ “ถิ่นเดิมโคราช พระพุทธไสยาสน์ศิลา ธรรมจักรล้ำค่า ปราสาทหินโบราณ สัมโถหวานรสดี ประเพณีกินเขาค่ำ แดนธรรมะภูแก้ว” คำขวัญของเมืองสูงเนิน จุดเริ่มต้นของการจัดงานประเพณีกินเขาค่ำ ของดีเมืองสูงเนินนั้น ถือเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นในสัปดาห์ที่สองของเดือนมีนาคมของทุกปี ณ บริเวณปราสาทเมืองแขก โดยเป็นการร่วมแรงร่วมใจของชาวอำเภอสูงเนิน ที่มีมิตรไมตรีดีงาม ถูกถ่ายทอดผ่านวิถีชีวิตอันควรแก่การอนุรักษ์เหตุการณ์ในอดีตที่ผู้คนล้อมวงนั่งชันโตกรับประทานอาหารเย็นท่ามกลางการร่ายรำที่สวยงาม และสืบสานประเพณีสู่อนุชนรุ่นหลัง ในปี พ.ศ. 2538 อำเภอสูงเนิน ได้สนับสนุนวัฒนธรรม งานกินเขาค่ำ ปราสาทเมืองแขกขึ้นเป็นครั้งแรก โดยจัดแบบเรียบง่าย เชิญหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน และชาวบ้านกลุ่มต่างๆ ในอำเภอสูงเนิน นำอาหารมาร่วมกินเขาค่ำ เพื่อกระชับความสัมพันธ์ มีการแสดงพื้นบ้าน เช่น เพลงโคราช มาสร้างความบันเทิง เป็นต้น ในปี พ.ศ. 2542 มีการเพิ่มกิจกรรมต่างๆ ให้น่าสนใจขึ้น เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น การจัดแสดงแสง เสียง ชุดศรีจนาศปุระ การแสดงและจัดจำหน่ายพืชผลทางการเกษตรและงานหัตถกรรมของชาวสูงเนิน และเปลี่ยนชื่องานเป็น ประเพณีกินเขาค่ำของดีเมืองสูงเนิน อีกทั้งอำเภอสูงเนินยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางเชิงวัฒนธรรมที่มีคุณค่า ได้แก่ วิธีการดำเนินชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี โบราณสถาน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะต่างๆ ที่แสดงถึงองค์ความรู้ที่สะสมมาอย่างยาวนาน เป็นต้น นอกจากนี้ อ.สูงเนินยังมีธรรมชาติเช่น “ท่าหินลาด” หรือที่หลายคนเรียกติดปากว่า “น้ำตกวังควบอย” ที่เที่ยวสูงเนินชื่อดัง เป็นลำธารน้ำที่อยู่ในบ้านไร่ โคกสูง อำเภอสูงเนิน บริเวณพื้นที่ของ เขาช้างหลวง แห่ง เทือกเขาภูหลวง แต่ชาวบ้านจะรู้จักในชื่อของ เขาเจ้าพ่อ อยู่ที่มีความสูง 760 เมตร และเป็นป่าต้นน้ำลำธารที่ไหลหล่อเลี้ยงไปยังน้ำตกวะภูแก้ว น้ำตกหินเพลิง อ่างซับประดู่ และบริเวณรอบๆ นอกจากความสวยงามของธรรมชาติแล้ว ยังมีวัดป่าภูผาสูง ประดิษฐานพระพุทธรูปสี่สาวองค์ใหญ่ ประทับอยู่บนก้อนหิน พระสังกัจจายน์องค์ใหญ่ พระธาตุจอมผา เป็นต้น ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นทั้งวัด และจุดชมวิวยาวๆ ของธรรมชาติ

หากพิจารณาการดำเนินงานพบว่าการพัฒนาท้องถิ่นซึ่งเป็นงานบริหารของภาครัฐ ไม่ว่าจะเป็นพัฒนาพื้นที่ เชิงวัฒนธรรม ประเพณี และการพัฒนาการท่องเที่ยว หน่วยงานภาครัฐทั้งในภาคของจังหวัดและอำเภอถือว่าเป็นนโยบายสำคัญที่ต้องมีการดำเนินงานโดยมีประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในอำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา นั้น ยังต้องมีการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการในเรื่องของการมีส่วนร่วมจากหลายๆ ฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นชุมชน หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานเอกชน เพื่อให้เกิดการพัฒนามากยิ่งขึ้น ซึ่งปัญหาที่ยังขาดในการดำเนินงาน เช่น ขาดการพัฒนาท้องถิ่น การอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี ขาดการส่งเสริมวัฒนธรรม ขาดการจัดการท่องเที่ยวของคนในชุมชน ขาดการบูรณาการการท่องเที่ยวอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม เป้าหมายที่มีร่วมกันยังไม่ชัดเจน หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนยังให้การสนับสนุนไม่ตรงกัน บางครั้งเกิดความซ้ำซ้อน อีกทั้งประชาชนในชุมชนยังขาดความรู้และความเข้าใจในการอนุรักษ์ พัฒนา ส่งเสริม ด้านการจัดการให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเพณี ขาดการพัฒนาศักยภาพชุมชนด้านการส่งเสริมให้เป็น

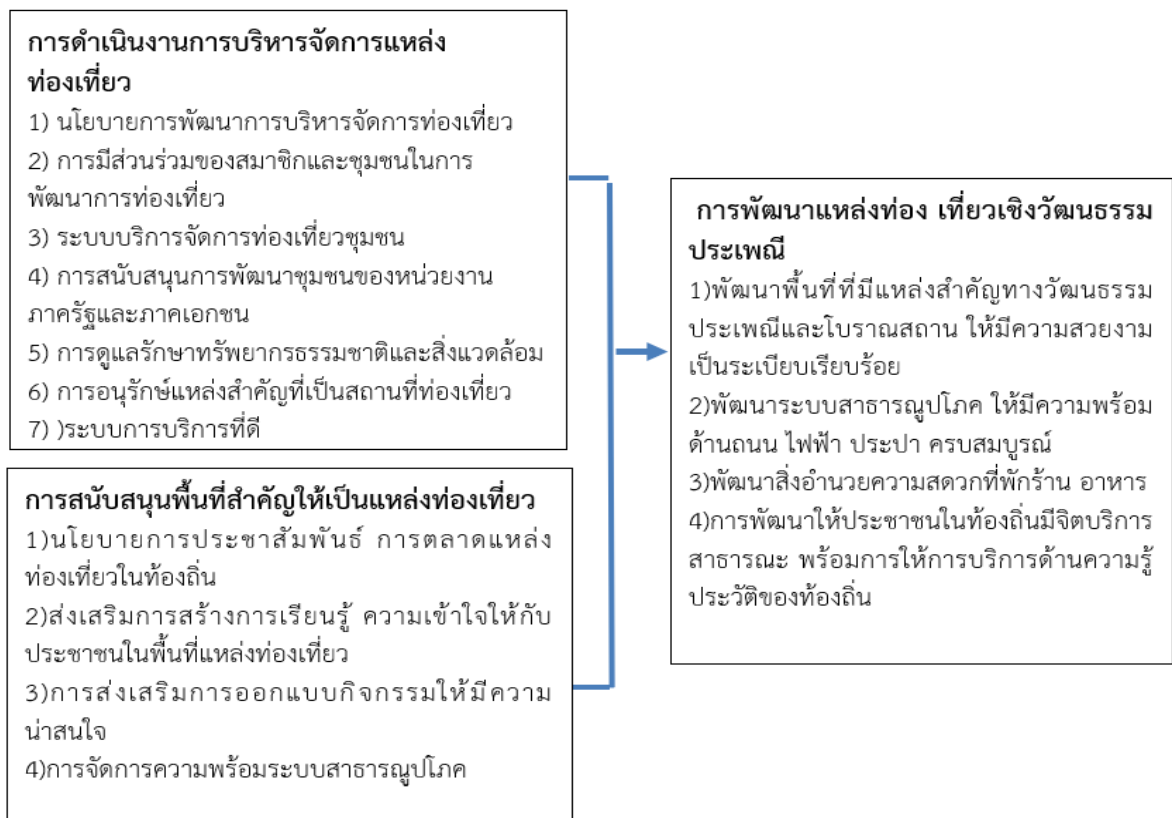
แหล่งท่องเที่ยว ด้วยเหตุนี้ อำเภอสูงเนินจำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือจากหลายๆ หน่วยงานในด้านต่างๆ เช่น การจัดการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นเชิงวัฒนธรรม ประเพณี และส่งเสริมเป็นแหล่งท่องเที่ยวของอำเภอสูงเนิน

จากความสำเร็จข้างต้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้สนใจที่จะศึกษา การพัฒนาและส่งเสริมท้องถิ่น เป็นแหล่งท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม ประเพณี อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา โดย การพัฒนาท้องถิ่นเชิงวัฒนธรรม ประเพณี พื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ส่งเสริมเพิ่มรายได้และกระจายรายได้สู่ชุมชนอย่างทั่วถึง สร้างแนวทางการแก้ไข การพัฒนาและส่งเสริม เพื่อให้ อำเภอสูงเนินเป็นแหล่งท่องเที่ยวของ จังหวัดนครราชสีมาอีกแห่งที่มีประสิทธิภาพและต่อเนื่องตลอดไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา มีวัฒนธรรม ประเพณี โบราณสถาน และแหล่งธรรมชาติ ที่เป็นแหล่งจะได้รับการพัฒนาและส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว
2. เพื่อศึกษาการดำเนินการ ในการพัฒนาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเพณี โบราณสถาน และแหล่งธรรมชาติ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคและแนวทางการแก้ปัญหา ท้องถิ่นให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเพณี โบราณสถาน และแหล่งธรรมชาติ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา

กรอบแนวคิดของงานวิจัย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัย

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่กำลังศึกษาโดยตรง เช่น

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยว UNWTO (1997); Vespestad and Mehmetoglu (2010) กำหนดรูปแบบการท่องเที่ยว ได้ 3 รูปแบบหลัก ได้แก่ รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (Natural Based Tourism) รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (Cultural Based Tourism), รูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ (Special Interest Tourism) แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

Stern and Dietz (2008) เสนอว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนจะพิจารณาจาก กิจกรรม และการบริหาร ซึ่งจะต้องมีการศึกษาควบคู่กันไป ในระดับกิจกรรมนั้น จะเป็นพื้นฐานเบื้องต้นของการทำให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด ส่วนในด้านการบริหารนั้น จะเป็นลักษณะของผู้มีอำนาจหน้าที่ ที่จะเปิดทางให้ประชาชนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น หรือแสดงออกถึงเข้าร่วมในกิจกรรม

Cohen and Uphoff (1981 cited in Bere, Nursalam and Toda, 2020) เสนอแนวคิดการมีส่วนร่วมว่าสมาชิกของชุมชนต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องใน 4 มิติ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมการตัดสินใจว่าควรทำอะไร และอย่างไร 2) การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา รวมทั้งลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ 3) การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ

Shachar and Nalebuff (1999) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมนั้นคือการที่ผู้นำเปิดโอกาสให้ผู้ตามทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจในการทำงานเท่าที่จะสามารถกระทำได้ ส่วน Quick and Bryson (2022) เสนอว่าการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องเริ่มต้นที่สมาชิกในชุมชนให้ความร่วมมือในการ

สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ สรุปได้ว่าการประชาสัมพันธ์ หมายถึง การเผยแพร่ชี้แจง ข่าวสาร การชักชวนให้ประชาชนมีส่วนร่วมเห็นพ้องกับวัตถุประสงค์สนับสนุนการดำเนินงานของสถาบัน ประสานความคิดเห็นของกลุ่มประชากรที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายและวิธีดำเนินการของสถาบัน จัดการท่องเที่ยว หากไม่ได้รับความร่วมมือแล้วก็ไม่สามารถเกิดการท่องเที่ยวในชุมชนได้เลย หรือหากเกิดขึ้นจะเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เพราะไม่ได้รับความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชน ดังนั้นเพื่อให้สมาชิกทุกคนในชุมชนร่วมมือด้วยดีต้องเห็นความสำคัญ และประโยชน์ของการท่องเที่ยวในชุมชน (Rus et al. 2022; สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน, 2560)

แนวความคิดในการบริการที่ดีที่ส่งผลต่อ ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการบริการของหน่วยงานของรัฐ ควรพิจารณาจากสิ่งต่างๆ ดังต่อไปนี้ 1) การให้การบริการอย่างเสมอภาค 2) การบริการที่รวดเร็วทันต่อเวลา 3) การบริการอย่างเพียงพอการบริการอย่างต่อเนื่อง 5) การให้การบริการที่มีความก้าวหน้า (Zhang et al. 2022)

การประชาสัมพันธ์ 8 คือการติดต่อสื่อสารจากองค์กร สถาบัน ไปสู่กลุ่มประชาชนที่เกี่ยวข้องรวมทั้ง รับฟังความคิดเห็นและประขาติที่ประชาชนมีต่อองค์กร สถาบัน ด้วยความพยายาม อย่างจริงจัง โดยมุ่งที่จะสร้างผลประโยชน์ร่วมกัน และช่วยให้สถาบันสามารถปรับตัวเองให้สอดคล้อง กลมกลืนกับสังคมได้ (Li et al. 2021)

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเพณี โบราณสถาน และแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ผู้วิจัยได้กำหนดการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยกำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา: เป็นการศึกษาที่มีขอบข่ายศึกษาข้อมูลเอกสาร (Documentary Research) ที่เกี่ยวข้อง เช่น ศึกษาความเป็นมาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับทฤษฎีและแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการพัฒนา การส่งเสริม การท่องเที่ยว นโยบายสาธารณะ การมีส่วนร่วม ความร่วมมือ การบริการที่ดี การเรียนรู้ เป็นต้น
ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ : ขอบเขตของประชากรสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) แบ่งกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม ประกอบด้วย

1) กลุ่มข้าราชการ ประกอบด้วย นายอำเภอหรือปลัดอำเภอ ผู้แทนองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นจำนวน 13 แห่ง รวมจำนวน 15 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกจาก ผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ในอำเภอสูงเนิน

2) กลุ่มเอกชน ประกอบด้วย สถานประกอบการที่พัก โรงแรม ร้านอาหาร บริษัทท่องเที่ยว จำนวน 5 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกจาก ผู้ที่ประกอบกิจการในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสูงเนิน

3) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้นำชุมชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว จำนวน 12 คน คน สำหรับเกณฑ์การคัดเลือก เป็นการคัดเลือกจาก ผู้นำหรือตัวแทนในแหล่งท่องเที่ยวที่รู้จักประวัติความเป็นมาของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่

โดยผู้วิจัยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1) ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ โดยการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้ดำเนินการศึกษาจากเอกสารทางวิชาการ ผลงานวิจัย บทความทางวิชาการต่างๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงข้อมูลทางวิชาการที่ได้จากการสืบค้นทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือสื่อทางเว็บไซต์ต่างๆ เพื่อให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่ต้องการและจัดทำข้อมูลใหม่ให้ครอบคลุมกับความเป็นจริงมากที่สุด

2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบไปด้วย

2.1. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) แบ่งกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ประกอบด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) แบ่งกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) กลุ่มข้าราชการ ประกอบด้วยข้าราชการในท้องถิ่นที่ปฏิบัติงานในด้านการพัฒนาท้องถิ่น กลุ่มผู้นำชุมชนท้องถิ่น

2.2. การสนทนากลุ่ม (Focus Group) กลุ่มประชาชนในพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว

3) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จากข้อคำถามที่เปิดกว้างแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi Structure Interview) โดยจะทำการสัมภาษณ์ตามประเด็นของคำถามในการวิจัย และมีขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย 3 ขั้นตอน

3.1. ศึกษาเอกสาร แนวคิด และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการศึกษามโนทัศน์ ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะแล้วสร้างคำถามเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก

3.2. นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหาภาษาที่ใช้แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

3.3. ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ พร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขของเนื้อหาให้สมบูรณ์ต่อไป

4) การเก็บรวบรวมข้อมูล การสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ และได้ดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์ในการวิจัย โดยศึกษาเอกสารวิชาการจากงานวิจัยต่าง ๆ ในเก็บรวบรวมข้อมูล

โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) และโดยการสนทนากลุ่ม (Focus group) เป็นวิธีการเสริมในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับในพื้นที่ต่างๆที่เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว

5) การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการแบบสร้างข้อสรุปในการการวิจัย ซึ่งส่วนใหญ่ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการจัดบันทึกที่นำมาวิเคราะห์และนำเสนอรายงานในรูปแบบการบรรยายเชิงพรรณนา (Descriptive) โดยการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การลดทอนข้อมูล การแสดงข้อมูล และการสร้างข้อสรุปที่เป็นรูปธรรมพิจารณาความสอดคล้องความเชื่อมโยงระหว่างข้อมูลพรรณนา

4. ผลการวิจัย

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม สรุปได้ว่า

1) สภาพปัจจุบัน อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา อำเภอสูงเนิน เป็นส่วนหนึ่งของจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเดิมเป็นดินแดนเก่าแก่ เป็นเมืองเก่าที่สร้างขึ้นในสมัยขอมเข้ามาเป็นใหญ่ในแผ่นดินที่ราบสูง โดยมีเมืองเก่าสองเมืองคือ เมือง เสนา และเมืองโคราชะปุระ ในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการสร้างทางรถไฟสายกรุงเทพฯ ถึงจังหวัด นครราชสีมา และตัดผ่านเขตพื้นที่สูงเนิน ซึ่งเป็นชุมชนขนาดใหญ่ ทำให้เส้นทางการคมนาคมระหว่าง บ้านสูงเนินกับจังหวัดนครราชสีมาความสะดวกสบาย ในอำเภอสูงเนิน มีภูมิปัญญาท้องถิ่นวัฒนธรรม โบราณสถานที่น่าสนใจ ในอำเภอสูงเนินยังมีการรักษาและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย ดังนี้ ภูมิปัญญาดี ภูมิปัญญาด้านเศรษฐกิจพอเพียง ภูมิปัญญาด้านพิธีพราหมณ์ หมอขวัญ ภูมิปัญญาด้านการทำบายศรีสู่ขวัญ ภูมิปัญญาด้านหมอแคน ภูมิปัญญาด้านสมุนไพร ภูมิปัญญาการทำระหัดวิดน้ำ ส่วนวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นงานเทศกาลประเพณีและความเชื่อที่สำคัญ เช่น งานประเพณี “ กินเข้าคำ ” ระยะเวลาจัดงาน 3 วัน ในช่วงสัปดาห์ที่สองของเดือน มีนาคมของทุกปี ประกอบด้วยการบวงสรวง โบราณสถาน ปราสาทเมืองแขก มีภาษาถิ่น “โคราช” แสดงความเป็นเอกลักษณ์ ของท้องถิ่น และมีความสัมพันธ์เป็นเครือข่าย มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่แตกต่างและหลากหลาย มีความเชื่อเรื่องการสืบทอดการรำผีฟ้าโดยเฉพาะในพื้นที่ตำบลเสมา ในพื้นที่อำเภอสูงเนินพบแหล่งโบราณคดีและโบราณสถานที่หลายแห่ง โดยเฉพาะในพื้นที่ตำบลเสมาบริเวณเมืองโบราณเสมาโดยเฉพาะในพื้นที่ตำบลเสมาบริเวณเมืองโบราณเสมา ปราสาทเมืองแขก ปราสาทโนนกู่ ปราสาทบ้านโนนตะโก ปราสาทหินสระเพลง ปรากฏบ้านบุใหญ่ นอกจากนั้นยังมี โบราณวัตถุสำคัญที่พบในพื้นที่อำเภอสูงเนิน เช่น ทับหลังสลักภาพหน้ากาลคายพวงอุษะบรรพแถลง สลักรูปพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ ทับหลังสลักภาพเทวดาประทับนั่งในซุ้มหน้ากาล พระพุทธรูปประทับยืน พวกโบราณวัตถุยังมีอีกหลายอย่างซึ่งเก็บไว้ที่พิพิธภัณฑสถาน แห่งชาติ พิมาย ซึ่งถ้าจะกล่าวถึงสภาพพื้นที่ของอำเภอสูงเนินที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวก็จะมีอีกแห่งที่สำคัญคือ พระนอนหินทราย อายุ 1,300 กว่าปี วัดธรรมจักรเสมาราม ตั้งอยู่ที่ ต.เสมา อ.สูงเนิน แต่เดิมพื้นที่บริเวณของวัดนี้เป็นศาสนสถานในสมัยทวารวดี โดยมีโบราณวัตถุที่สำคัญคือพระพุทธรูปปางไสยาสน์ ก่อด้วยหินทรายที่มีความเก่าแก่และใหญ่ที่สุดของประเทศไทย และภายในวัดยังมีการจัดสร้างศาลาเอาไว้เพื่อใช้เป็นสถานที่เก็บธรรมจักรศิลาเก่าแก่ รวมถึงเศษวัตถุโบราณบางชิ้นเอาไว้อีกด้วย สถานที่ท่องเที่ยวธรรมชาติสูงเนินมีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติมาก เช่นน้ำตกป่า เป็นต้น

2) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเพณี โบราณสถาน และแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งในอำเภอสูงเนินประกอบด้วย เทศบาล 2 แห่ง และตำบล 11 แห่ง แนวทางการพัฒนาศักยภาพในการพัฒนาแหล่งโบราณสถานเพื่อการท่องเที่ยว กำหนดสิ่งที่ดึงดูดใจในการท่องเที่ยวทั้งที่เป็นรูปธรรม สร้างและปลูกฝัง ความภาคภูมิใจและความเป็นเจ้าของร่วมกัน มีความรักและความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมภูมิปัญญาและมรดกในท้องถิ่น อำนวยความสะดวกและบริการในการท่องเที่ยว

แต่นักท่องเที่ยวในชั้นรากฐาน อาหารที่พัก ความปลอดภัย การเข้าถึงกิจกรรมการท่องเที่ยว แต่ต้องคำนึงถึงด้านสภาพแวดล้อมเป็นหลัก การเข้าถึงข้อมูลการท่องเที่ยวตามแหล่งโบราณสถานที่มีความหมายเชิงประวัติศาสตร์ เอกสารประกอบการท่องเที่ยว กฎกติกาการเข้าชม เป็นแนวทางการพัฒนาศักยภาพในการพัฒนาแหล่งโบราณสถานเพื่อการท่องเที่ยว การจัดการการพัฒนาแหล่งโบราณสถาน การให้ข้อมูลการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวและการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน มีการรวมกลุ่มภายในชุมชน เชิญหน่วยงานภาครัฐเอกชน ผู้เชี่ยวชาญหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาจัดอบรมให้ความรู้แก่ผู้นำท้องถิ่นและชาวบ้านในหมู่บ้าน เพื่อการท่องเที่ยวการบริหารจัดการสถานที่แหล่งโบราณสถาน หมู่บ้าน แก่ไขจุดอ่อนของหมู่บ้าน โดยหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงผู้ที่มีประสบการณ์ หรือเชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว มาสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน ให้ความรู้ร่วมคิด ร่วมสร้างร่วมวางแผน โดยต้องยึดว่าทุกกระบวนการของการพัฒนาต้องให้ชาวบ้านเป็นผู้ร่วมลงมือปฏิบัติเองทุกขั้นตอน เพื่อสร้างและปลูกฝัง ความภาคภูมิใจและความเป็นเจ้าของร่วมกันของชาวบ้าน มีความรักและความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมภูมิปัญญาและมรดกในท้องถิ่นของตนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนไม่ส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงในด้านวิถีชีวิตของคนในหมู่บ้าน การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและการทดลองดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวตามสถานที่ประวัติศาสตร์ และด้านการประเมินผล ซึ่งควรจัดให้มีการทดลองการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในชุมชน โดยเป็นการฝึกให้ชุมชนชาวบ้านเกิดความคุ้นเคย หรือกับรูปแบบการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว เป็นการสร้างแบบแผน เพื่อสร้างกฎกติกา ระเบียบค่าเข้าชม สร้างความมั่นใจแก่นักท่องเที่ยว และกำหนดทิศทางหรือกรอบการทำงานที่ชัดเจนอีกทั้งมีการต้องเตรียมความพร้อมทั้งด้านกายภาพ สิ่งแวดล้อมภายนอกควบคู่กับการเตรียมความพร้อม ด้านจิตใจให้ยอมรับการเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่เกิดขึ้น อีกทั้งการส่งเสริมสนับสนุนในการพัฒนาจากหน่วยงานภาครัฐ เอกชนและผู้มีประสบการณ์ในการพัฒนา โดยเฉพาะการสนับสนุนงบประมาณ เพื่อสร้างศักยภาพการเตรียมความพร้อมของชุมชนให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

3) ผลของการพัฒนาและส่งเสริมท้องถิ่นให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเพณี และโบราณสถาน อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา ทำให้เกิดกิจกรรมที่แสดงถึงประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ชาวบ้านตระหนักถึงคุณค่าหวแหนและต้องการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น เกิดการเรียนรู้ตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น เมื่อมีการจัดงานตามเทศกาลและวัฒนธรรมท้องถิ่นยังสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนด้วยเช่นพวกอาหาร ของที่ระลึก ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเพณีและโบราณสถานส่วนใหญ่จะได้รับความสนใจจากชาวต่างชาติ ปัญหาที่พบก็จะเป็นเรื่องของความร่วมมือ การประชาสัมพันธ์ที่ยังใช้สื่อของท้องถิ่น การใช้สื่อประชาสัมพันธ์ระดับชาติมีน้อย

5. สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุป และอภิปรายผล ในการวิจัยนี้สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 3 ประการได้ดังนี้

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา มีวัฒนธรรม ประเพณีและโบราณสถาน ที่เป็นแหล่งจะได้รับการพัฒนาและส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว พบว่า สภาพทั่วไปบริบทพื้นที่ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา เป็นพื้นที่ที่อุดมไปด้วยมรดกทางศิลปวัฒนธรรมอัน หลากหลาย ตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ จนเข้าสู่ยุคประวัติศาสตร์ ผู้คนในพื้นที่ได้ตั้งรกรากเป็นเมือง ขนาดใหญ่ ชื่อว่า เมืองเสมา ซึ่งเป็นเมืองโบราณในวัฒนธรรมทวารวดีที่มีอายุเก่าแก่กว่า 1,300 ปี ภายในเมืองยังพบหลักฐานทางโบราณคดีที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของอารย

ธรรมทั้งศาสนา ภาษา และวิถีชีวิตต่างๆ นอกจากเมืองโบราณเสมาแล้วแล้ว ภายในพื้นที่ อำเภอสองเนิน ยังมีปราสาทใน วัฒนธรรมเขมรอีกหลายแห่ง หลายสมัยด้วยกัน เช่น ปราสาทเมืองแขก ปราสาทเมืองเก่า และปราสาทโนนกู่ จากการดำเนินงานทางโบราณคดีของกรมศิลปากรในพื้นที่อำเภอสองเนินซึ่งหลากหลายไปด้วยมรดกทางวัฒนธรรมต่างๆ ส่งผลให้พบโบราณวัตถุอันทรงคุณค่าที่สะท้อนถึงเรื่องราวและวิถีชีวิต ของกลุ่มคนที่เคยอยู่ในพื้นที่อำเภอสองเนินในด้านต่างๆ มีธรรมชาติเช่น “ท่าหินลาด” หรือที่หลายคนเรียกติดปากว่า “น้ำตกวังควบบอย” ที่เที่ยวสองเนินชื่อดัง เป็นลำธารน้ำที่อยู่ในบ้านไร่ โคกสูง อำเภอสองเนิน บริเวณพื้นที่ของ เขาช้างหลวง แห่ง เทือกเขาภูหลวง แต่ชาวบ้านจะรู้จักในชื่อของ เขาเจ้าพ่อ อยู่ที่มีความสูง 760 เมตร และเป็นป่าต้นน้ำลำธารที่ไหลหล่อเลี้ยงไปยังน้ำตกกะกั่วแก้ว น้ำตกหินเพลิง อ่างซับประดู่ และบริเวณรอบๆ ที่ควรได้รับการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม ประเพณี สอดคล้องกับแนวคิดของ UNWTO (1997) กำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวได้ 3 รูปแบบหลัก ซึ่งรูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (Natural Based Tourism) และ รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (Cultural Based Tourism) ก็เป็น 2 ใน 3 ที่ถูกกำหนดไว้ พื้นที่ อำเภอสองเนินจึงมีสภาพโดยรวมที่เหมาะสมในการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวสหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ (International Union of Official Travel Organization หรือ IUOTO) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวว่า จะต้องเป็นการ ท่องเที่ยวที่มีเงื่อนไขตามหลักสากล คือ (Goeldner and Ritchie, 2006) 1) ต้องเป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว 2) ต้องเป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ 3) ต้องเป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใดๆ ก็ตามที่มีใช้เพื่อประกอบอาชีพหรือ หารายได้ในการเดินทาง

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ศึกษาการดำเนินการ ในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเพณี โบราณสถาน และแหล่งธรรมชาติ อำเภอสองเนิน จังหวัดนครราชสีมา พบว่า แผนพัฒนาท้องถิ่น ตำบลสูงเนิน ปี 2566-2570 ยึดแนวความคิดการพัฒนาตาม “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ให้เกิดการพัฒนาที่สมดุล เป็นธรรมและมีภูมิคุ้มกันต่อผลกระทบจากกระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งจากภายนอกและภายในประเทศ ควบคู่ กับแนวคิด “การพัฒนาแบบองค์รวม” ที่ยึดคน ผลประโยชน์ของประชาชน ภูมิสังคม ยุทธศาสตร์พระราชทาน เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา ยึดหลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคภาคีการพัฒนาและหลักธรรมาภิบาล เพื่อให้สังคมสมานฉันท์และอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (ประกาศเทศบาลสูงเนิน, 2564) โดยการพัฒนาประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา ในเรื่องต่างๆเช่น การมีส่วนร่วมในการวางแผนและพัฒนากิจกรรม การมีส่วนร่วมในการประสานงานกับ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการดำเนิน กิจกรรมต่าง ๆการมีส่วนร่วมอนุรักษ์และพัฒนา สอดคล้องกับ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของ Arshad and Khurram (2020) เห็นว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนจะพิจารณาจาก กิจกรรม และการบริหาร ซึ่งจะต้องมีการศึกษาควบคู่กันไป ในระดับกิจกรรมนั้น จะเป็นพื้นฐานเบื้องต้นของการทำให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด ส่วนในด้านการบริหารนั้น จะเป็นลักษณะของผู้มีอำนาจหน้าที่ที่จะเปิดทางให้ประชาชนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นหรือแสดงออกถึงเข้าร่วมในกิจกรรม และสอดคล้องกับแนวคิดของ Cohen and Uphoff 1981 cited in Bere, Nursalam and Toda, 2020) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง สมาชิกของชุมชนต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องใน 4 มิติ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมการตัดสินใจว่าควรทำอะไรและอย่างไร 2) การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา รวมทั้งลงมือปฏิบัติตามที่ตัดสินใจ 3) การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ Berkley (1975) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมนั้นคือการที่ผู้นำเปิดโอกาสให้ผู้ตามทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจในการทำงานเท่าที่จะสามารถกระทำได้ และแนวคิดทฤษฎีของ William Erwin (1976) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเองและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ

จิตนภา สมบูรณ์ศิลป์ และคณะ (2567) เรื่อง แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษา วัดธรรมจักรเสมาราม อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา พบว่าส่วนใหญ่ให้ความสำคัญร่วมมือมากที่สุด ด้านตระหนักรู้คุณค่าร่วมอนุรักษ์และพัฒนาวัดมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.14 , S.D.=1.04) รองลงมาให้ความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 3.88,S.D.=0.98) น้อยที่สุดในเรื่องการมีส่วนร่วมในการวางแผนและพัฒนากิจกรรมของวัดธรรมจักรเสมาราม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 3.14 , S.D.=1.35)

ในการดำเนินยังให้ความสำคัญกับการประชาสัมพันธ์ พบว่า ช่องทางการประชาสัมพันธ์ส่วนใหญ่จะเป็นการประชาสัมพันธ์ภายในท้องถิ่น ด้วยการจัดทำป้ายโปสเตอร์ ในชุมชน ประกาศในงานบุญเช่นวันพระใหญ่ ทางหน่วยงานท้องถิ่นได้ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดของ Rose, Markowitz, & Brossard (2020) กล่าวว่า การประชาสัมพันธ์ ที่ดีควรมีการเผยแพร่ชี้แจงข่าวสาร การชักชวนให้ประชาชนมีส่วนร่วมเห็นพ้องกับวัตถุประสงค์สนับสนุนการดำเนินงานของสถาบัน ประสานความคิดเห็นของกลุ่มประชากรที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายและวิธีดำเนินการของสถาบัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิตนภา สมบูรณ์ศิลป์ และคณะ (2567) เรื่อง แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษา วัดธรรมจักรเสมาราม อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ส่วน ใหญ่ได้รับการประชาสัมพันธ์มากที่สุด ด้านการเข้าถึงวัดธรรมจักรเสมาราม เช่นจากทาง โซเชียลมีเดีย เว็บไซต์ต่างๆ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 3.88, S.D.=0.87) รองลงมาช่องทางการประชาสัมพันธ์มีความ เหมาะสม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 3.46 , S.D.=1.05) น้อยที่สุดเรื่องความถี่ในการได้รับข่าวประชาสัมพันธ์ของทางวัด ธรรมจักรเสมาราม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 3.16, S.D.=0.99) มีการการสร้างการเรียนรู้ ความเข้าใจให้กับประชาชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว จากประสบการณ์ในท้องถิ่นถึงประวัติความเป็นมาของวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณีและโบราณสถาน ผ่านกิจกรรมต่างๆ สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้โดยอาศัยรูปแบบของการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง กระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ มีการปฏิบัติรวมถึงการสร้างสรรค์ผลงานร่วมกันในทีมงาน กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน อีกทั้งในการทำงานเป็นทีมส่งเสริมให้เรียนรู้ความถนัดของสมาชิกในทีม แบ่งงานกันทำตามความสามารถ มีความรับผิดชอบในงานของตนเอง เกิดการแลกเปลี่ยนและยอมรับความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่ม มีการวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นในสภาพจริง จากประสบการณ์ตรงของการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมให้มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในชุมชน และสอดคล้องกับแนวคิดของ Thipkong (2002) ที่เสนอว่าพฤติกรรมการทำงานกลุ่มมีความสำคัญอย่างยิ่งในการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมที่จำเป็นต้องพัฒนา ทำให้สมาชิกช่วยเหลือซึ่งกันและกันบนพื้นฐานของความคิดที่แตกต่างกัน (Johnson and Johnson, 2003) เสนอว่าจะเป็นการทำลายความสัมพันธ์ความเอื้อเฟื้อของชุมชนที่มีต่อกันซึ่งจะส่งผลต่อธรรมชาติของคนซึ่งต้องอยู่ร่วมกันเป็นสังคม ในเรื่องของการดำเนินการบริการ พบว่าประชาชนในชุมชนมีจิตของการบริการที่ดี มีความรับผิดชอบ ปรับพฤติกรรมที่ดีเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว เอื้ออำนวยต่อการให้บริการที่ดีให้กับนักท่องเที่ยว ในด้านต่างๆไม่ว่าจะเป็นด้านข้อมูลด้านการบริการที่คล่องตัว สร้างความเข้าใจด้านกฎระเบียบต่างๆให้กับนักท่องเที่ยวด้วยความเป็นมิตร

จากวัตถุประสงค์การศึกษาที่ 3 ศึกษาปัญหาและอุปสรรคและแนวทางการแก้ปัญหา พบว่า ลักษณะทางกายภาพของ แหล่งท่องเที่ยวมี ความสำคัญมากที่สุดเพราะเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสได้เป็น อย่างแรก ฉะนั้นจึงเป็นสิ่งที่ต้องการและ จำเป็นมากที่สุดต้องการให้มีการปรับปรุงและพัฒนา ภูมิทัศน์ ให้มีความสวยงามส่วนมากกิจกรรมด้านนี้จะเป็นผู้สูงอายุที่ดำเนินการช่วยเหลือกัน ยังขาดความร่วมมือจากคนหนุ่มสาวในชุมชน นอกจากนั้นส่วนหน่วยงานท้องถิ่นจะไม่ค่อยมีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการดูแลและพัฒนา เพราะโบราณสถานบางแห่งเช่น วัดธรรมจักรเสมารามอยู่ภายใต้การดูแลของกรมศิลปากรอยู่แล้ว ทำให้การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อพัฒนาชาติความร่วมมือกันของชุมชน ประเด็นมองได้ถึงปัญหาความขัดแย้งจากการไม่เข้าใจของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลอื่นเนื่องมาจากความแตกต่างใน เรื่องความคิด การกระทำ การตัดสินใจ

ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่องานของกลุ่มหรือบุคคล สอดคล้องกับแนวคิดของ Morris, (2004); Lewicki, Saunders and Barry, (2006) กล่าวว่า ความขัดแย้ง หมายถึง สถานการณ์ หรือสภาวะของ ความไม่ลงรอย ความตรงกันข้าม หรือความต้องการ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของผลประโยชน์ ค่านิยม ความเชื่อ ทศนคติ ฯลฯ ซึ่งเกิดขึ้นระหว่าง 2 ฝ่ายขึ้นไป ตั้งแต่บุคคล ระหว่างบุคคล กลุ่มคน ไปจนถึงระหว่างกลุ่มคนหรือสังคม แนวทางการแก้ปัญหา ทางอำเภอสูงเนิน ควรจัดเวทีการประชุมให้มีการนำเสนอการขับเคลื่อนไปสู่การสร้างเครือข่ายความร่วมมือของชุมชนต่างๆ กลุ่มคน ประชาชน นักวิชาการ ราษฎรชาวบ้าน นักการเมืองท้องถิ่น และอื่นๆเพื่อร่วมกันแก้ปัญหาในพื้นที่ พร้อมกับการขับเคลื่อน การพัฒนาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเพณี โบราณสถาน และแหล่งธรรมชาติ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา อย่างยั่งยืนต่อไป

5.2 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. ควรมีการพัฒนาผู้นำกลุ่ม องค์กร หรือเครือข่ายภาคประชาชนเพราะว่าผู้นำมีความสำคัญในการพัฒนา ผู้นำต้องมีวิสัยทัศน์ ในขณะเดียวกันประชาชนทุกภาคส่วนต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาไปพร้อมๆกัน
2. การอนุรักษ์ วัฒนธรรม ประเพณี ต้องอาศัยท้องถิ่นในการตระหนักถึงความเป็นเจ้าของร่วมกัน สร้างความสามัคคี ความภาคภูมิใจของแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์
3. ผู้นำชุมชนและกลุ่มผู้สูงอายุในท้องถิ่น ควรกระตุ้นให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ได้เข้ามาร่วมในกิจกรรม ประเพณีของท้องถิ่น โดยมอบหมายงานที่น่าสนใจหรืองานที่ท้าทาย จะดึงดูดความสนใจต่อกลุ่มเยาวชน

5.3 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งถัดไป

- 1.งานวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นสำคัญผู้ที่สนใจอาจจะศึกษาต่อยอด โดยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากนักท่องเที่ยว และนำผลที่ได้มาบูรณาการกับการวิจัยเชิงคุณภาพต่อไป
- 2.การขยายเขตแดนการศึกษาไปยังอำเภอที่ต่างจาก อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา หรือจังหวัดใกล้เคียง เพื่อศึกษาในเชิงเปรียบเทียบ

เอกสารอ้างอิง

- จิตนภา สมบูรณ์ศิลป์ กองแก้ว สิทธิศรี ขวัญชนก รักษาสุวรรณ พิศรา ภาวจันทิก ลักษณะ แก้วบัว และ ศราดา หลายวิจิตรไพบูลย์ (2567). แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษา วัดธรรมจักรเสมาราม อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา. [ออนไลน์] ค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2567, จาก <http://sutlib2.sut.ac.th/nakhonchaiburin/nm177182.pdf>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2567). เจาะลึกอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย ทำอย่างไรถึงสามารถก้าวสู่ความสำเร็จของคำว่า ‘เที่ยวยั่งยืน’. [ออนไลน์] ค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2567 จาก <https://www.thairath.co.th/lifestyle/travel/thaitravel/2801946>
- ประกาศเทศบาลสูงเนิน. (2564). แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ.2566 – 2570) เทศบาลตำบลสูงเนิน อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา. เทศบาลสูงเนิน, จังหวัดนครราชสีมา
- ประกาศ ยุทธศาสตร์ชาติ. (พ.ศ. 2561 – 2580) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก หน้า 9
- สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน. (2560). สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน : CBT-I. [ออนไลน์] ค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2567 จาก <https://www.facebook.com/cbticlub/photos/a.156578091074830/1465062736893019/>
- Albrecht, K. (1987). *The Creative Corporation*. New York: Richard d Irwin;

- Arshad, S., & Khurram, S. (2020). Can government's presence on social media stimulate citizens' online political participation? Investigating the influence of transparency, trust, and responsiveness. **Government Information Quarterly**, 37(3), 101486.
- Bere, M. Y., Nursalam, N., & Toda, H. (2020). Social participation in the management of village funds in Sanleo village, East Malaka sub-district, **Malaka regency**. **Annals of Management and Organization Research**, 2(2), 81-96.
- Goeldner, C., & Ritchie, J. R. B. (2006). **Tourism: principles, practices, philosophies** (10th ed.). Hoboken: Wiley.
- Johnson, D. W., & Johnson, F. D. (2003). **Joining: Group theory and group skill** (8th ed.). Boston: Allyn and Bacon.
- Lewicki, R. J., Saunders, D. M., & Barry, B. (2006). **Negotiation** (5th ed.). Boston, MA McGraw-Hill.
- Li, J. Y., Sun, R., Tao, W., & Lee, Y. (2021). Employee coping with organizational change in the face of a pandemic: The role of transparent internal communication. **Public relations review**, 47(1), 101984.
- Morris, C. (2004). **Managing conflict in health care settings: principles, practices & policies**. Bangkok, Thailand: Prepared for a workshop at King Prajadhikop's Institute.
- Quick, K. S., & Bryson, J. M. (2022). **Public participation**. In **Handbook on theories of governance** (pp. 158-168). Edward Elgar Publishing.
- Rose, K. M., Markowitz, E. M., & Brossard, D. (2020). Scientists' incentives and attitudes toward public communication. **Proceedings of the National Academy of Sciences**, 117(3), 1274-1276.
- Rus, M., Tasente, T., Iscru, A. M., & Sandu, M. L. (2022). Strategies and specific techniques to mass-media relations activities in a public institution. **Technium Soc. Sci. J.**, 28, 273.
- Shachar, R., & Nalebuff, B. (1999). Follow the leader: Theory and evidence on political participation. **American Economic Review**, 89(3), 525-547.
- Stern, P. C., & Dietz, T. (Eds.). (2008). **Public participation in environmental assessment and decision making**. National Academies Press.
- Thipkong, S. (2002). **Curriculum and teaching of mathematics**. Academic Quality Development Company. Co., Ltd. [in thai]
- UNWTO. (1997). **Tourism 2020 Vision**. Madrid: UNWTO.
- Vespestad, M. K., & Mehmetoglu, M. (2010). The relationship between tourist nationality, cultural orientation and nature-based tourism experiences. **European journal of tourism research**, 3(2), 87-104.
- Zhang, J., Chen, W., Petrovsky, N., & Walker, R. M. (2022). The expectancy - disconfirmation model and citizen satisfaction with public services: A meta - analysis and an agenda for best practice. **Public Administration Review**, 82(1), 147-159.